

Románový bestseller z Lotyšska

Nora Ikstena

Mateřské mléko

Přeložila Anna Sedláčková

Mateřské mléko

Vyšlo také v tištěné verzi

Nora Ikstena

Mateřské mléko – e-kniha

Copyright © Paseka, 2023

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

Mateřské mléko

Nora Ikstena

**Mateřské
mléko**

Přeložila Anna Sedláčková

Vychází s podporou lotyšské Literární platformy

MĀTES PIENS

Copyright © Nora Ikstena, 2015

All rights reserved by the autor and „Dienas Grāmata“, Ltd.

Translation © Anna Sedláčková, 2023

ISBN 978-80-7637-408-9

ISBN ePUB: 978-80-7637-480-5

ISBN MOBI: 978-80-7637-481-2

ISBN ePDF: 978-80-7637-482-9

*

Na 15. říjen roku 1969 si nepamatuji. Jak bych si na něj také mohla pamatovat. I když jsou lidé, kteří tvrdí, že si pamatují, jak přišli na svět. Pravděpodobně jsem v matčině břiše ležela tak, jak jsem měla, protože porod prý proběhl přirozeně. Nebyl ani příliš dlouhý, ani krátký, porodní bolesti přicházely každých pět minut. Moje matka rodila v pětadvaceti letech, a tak se mělo za to, že byla mladá a zdravá, což, jak se později ukázalo, nebyla tak úplně pravda. Ale pamatuji si, nebo si možná jen představuji, krásné, příjemné říjnové počasí, do něhož už se vkrádá tušení dlouhých temných dní. Hraniční měsíc, alespoň v našich klimatických podmínkách, kde se roční období střídají a podzim se postupně mění v zimu.

Stromy měly tou dobou zlatavé listy, u nás na dvorku je zametala domovnice, která sem přijela se svou rodinou ze

slunného Kyrgyzstánu a hned po svém příchodu za svou vysoce kvalifikovanou práci dostala byt v domě číslo 20 v Mičurinově ulici. Její šikmooká dcera seděla na okenním parapetu, usrkávala řepnou polévku a zvala každého přátelsky do bytu. Předválečná okázalost, kterou po sobě zanechala židovská rodina, když byla v roce 1941, jen pár měsíců před tím, než Rigu obsadili nacisti, donucena byt opustit, aby se deportací na Sibiř zachránila před žlutými hvězdami, byla nyní podřízena kyrgyzskému pojetí krásy. Parkety pokrývaly silné koberce, porcelánové misky byly plné slunečnicových semínek, na klavíru stála plivátka. Různé doby a různá vyznání se prolínaly. A tak tomu bylo všude v tomto domě, kam mě do bytu číslo 13 přinesli zabalenou jako motýlí kuklu, jak to bývalo v těch dobách zvykem.

Mám sen, ze kterého se probouzím s velmi nepříjemným pocitem. Ležím v něm přitisknutá k prsu své matky a snažím se z něj sát. Její prso je velké a plné mléka, ale nemohu z něj nic nasát. Matku nevidím, nepomáhá mi a já s jejím prsem musím bojovat úplně sama. Najednou se mi to podaří, do úst mi teče odporně hořká tekutina, jen s velkými obtížemi ji spolknou a roztřesu se hrůzou.

Je zvláštní být takhle odtržená. Od něčeho tak přirozeného, ušlechtilého, nádherného, po staletí oslavovaného. Matka kojící své dítě. Její tvář ozařuje světlo, oči jsou upřené na ten zázračný Boží dar v její náruči. Oči dítěte na ni hledí bezmocně a s bezmeznou důvěrou, hlasy přírody se prolínají, mléko, které proudí z matčina prsu, je živá voda, kterou dítě pije, a spojení mezi nimi je věčné a nekonečné.

Jako mladá lékařka má matka možná věděla, že kojením svému dítěti spíše uškodí, než prospěje. Jak jinak bych si

měla vysvětlit, že ihned po porodu zmizela. Pět dní nebyla k nalezení, a nakonec se vrátila s bolavými prsy, ve kterých úplně vyschlo mléko.

Matka mé matky se mě dva dny zoufale snažila krmit heřmánkovým čajem. Teprve pak se vydala na dětskou kliniku, kde jí jedna nedůvěřivá lékařka rusky vynadala, mou matku nazvala potvorou a nakonec jí předepsala recept na mléko v prášku.

Za celých dvacet let, co jsem se svou matkou žila, jsem se jí ani jednou nemohla zeptat, proč mě, tenkrát ještě bezmocného malého kojence, od svých prsou odtrhla. Nemohla jsem se jí tenkrát zeptat, protože jsem to ještě nevěděla. A možná ta otázka ani nebyla na místě, protože se až později ukázalo, že to já se stanu její matkou.

*

Na 22. říjen 1944 si také nepamatuji, ale představuji si ho. Toho dne Rigu osvobodili od hitlerovců. Při výbuchu bomb praskají okna porodnice, je cítit vlhko a chlad. Ženy, které zrovna porodily, bezmocně leží na zkrvavených prostěradlech. Přepracované pomocnice sester popíjejí tvrdý alkohol a balí mrtvé kojence do uzlíčků. Řadí tu zlá choroba, které všichni říkají nosní tyfus. Nářek a pláč jsou slyšet ze všech stran, bomby sviští vzduchem a okny se dovnitř dere zápach spálenin. Má matka mě tajně unáší z kojeneckého oddělení. Tiskne si

mě k sobě a pumpuje mi do nosu své mléko. Z nozder mi pak vytéká směs hnisu, mléka a krve. Dusím se a dýchám, dusím se a dýchám.

A pak najednou zavládne klid a ticho. Koňský povoz jede sluncem zalitou, podzimně zbarvenou ulicí z Rigy do Babíte. Můj otec vůz několikrát zastaví, aby mě matka mohla v klidu nakojit. Už se nedusím, už poklidně dýchám a hltavě saji mateřské mléko. V lesnatém Babíte máme krásný dům, kde sice není skoro žádný nábytek, natožpak kolébka, ale matka mi ji vyrobí z velkého kufru.

Každý den se můj otec chodí dívat na svou výsadbu smrčků. Takhle to jde až do Vánoc, kdy k lesní školce přijíždí nákladák s vojáky. Pořvávají na sebe v jazyce, kterému ani jeden z mých rodičů nerozumí. Vojáci rychle vyskáčou z nákladáku a začnou malé smrčky řezat. Otec rychle zamkne matku v zadním pokoji a vyběhne z domu. Matka mě ukryje do velkého kufru, do něhož stačila udělat velké díry, abych mohla dýchat. Můj otec řve: „Vy ničemové, vy ničemové!“ a snaží se nějaké smrčky zachránit. Oni ho však zbijí do krve a hodí do nákladáku mezi uřezané stromky. Houf vojáků prochází dům a buší na všechny dveře. Moje matka sedí ve skříni v uzamčeném pokoji a zadržuje dech, na kolenou drží kufr, ve kterém dýchám já. Je tu nesnesitelný hluk, vojáci demolují celý dům. Nakonec zavládne ticho a je slyšet jen vrčení odjíždějícího nákladáku.

K ránu matka vyleze ze skříně. Kojí mě, tiskne si mě k tělu, oblékne si teplé oblečení a vrací se pěšky zpět do Rigy. Teprve pozdě k večeru se dostaneme do Tomsonovy ulice, která se už brzy bude jmenovat Mičurinova, do bytu číslo 13. Matka je k smrti vyčerpaná, ale musí ještě zalepit okno zničené při náletu, protože jinak obě zmrzneme.

Nevím, jak matka a babička mezi sebou řešily matčino zmizení, protože o tom se nemluvalo. Vůni mateřského mléka v mém dětství nahradil odér léků a dezinfekčních přípravků, který jako oblak doprovázel mou matku pokaždé, když se vracela z únavných nočních služeb v porodnici, a cítit byl i tehdy, když doma dlouhé hodiny dospávala. Její kabelka byla plná tablet, ampulek a různých kovových nástrojů. Když jsem je později porovnávala s tím, co jsem viděla v jedné lékařské encyklopedii, poznala jsem v nich nástroje gynekologa, které mě děsily. Svět, do nějž je neodvratně vtažena každá žena ovládaná mateřským instinktem, se mi zdál hrozný. Když se poštěstilo a má matka trávila večer doma, dlouho seděla u lampy, kouřila, pila kávu, shrbená nad horou lékařských knih a encyklopedií. Na jejím psacím stole se vršily lístečky, na nichž byly poznámky s vyobrazením dělohy, vaječníků, pánve a ženských pohlavních orgánů v různých kombinacích, z různých úhlů a v různých polohách.

Moje matka jiný svět neznala, demonstrativně zavírala dveře, když ve vedlejším pokoji běžela televize s programem *Vremja*, kde huhlal Leonid Iljič Brežněv, nikdy nečetla noviny *Riġas Balss*, na které se v Gorkého ulici už od pěti hodin ráno stály fronty. Stejně dlouhá fronta byla kolem poledne také před masnami a mlékárnami, kde se něco dalo koupit, kde člověk sem tam dostal párky, dietní salám nebo nanejvýš půl kila baleného másla. Ale o tom ona nic nevěděla. Vedle celé hory lékařské literatury ležela rozečtená Melvillova *Bílá velryba*. Hlad po nepolapitelné velrybě vlastního života.

Nepamatuji si na dotyky mé matky, ale pamatuji si na její zjizvené stehno, na kterém se učila píchat injekce. Pamatuji si, jak jednou ležela na posteli s modrými rty, když se nejspíš v rámci jakéhosi experimentu předávkovala nějakým lékem. Pamatuji si na pach jejích županů, z nichž byly cítit hořké tinktury, které dostala, než ji odvezli do nemocnice. A taky si pamatuji na tu dlouhou chodbu porodnice, kde jsem na ni směla po noční směně čekat. Pak jsme chodívaly do kavárny v Alojské ulici, kde jsme spolu jedly soljanku a gruzínské klobásy, a ona si do kávy ještě dolévala kofein ze svých ampulek. A taky si vzpomínám, že naše ulice byla úplně bez života, byla jako z obrázku z dávných dob, který někdo vystříhl a nalepil do doby dnešní. Jenom zmizeli elegantně oblečení lidé kráčející na koňské dostihy kousek odtud. Místo nich tu teď jiní lidé spěchali domů či do práce s hlavou skloněnou vstříc komunismu. Oky jejich síťovek se draly ven bochníky chleba, láhve s kefirem s brčálově zelenými víčky, či balíčky prádla zabalené do šedivého papíru a převázané tenkým hnědým provázkem.

*

Od té události s lesní školkou uplynulo nejméně devět let. Byla jsem vzorná školačka a účastnila jsem se každého školního představení. Na jednom z nich jsem držela v rukou velké písmeno M, které společně s dalšími písmeny mých spolužáků tvořilo nápis *Мы за мир!* Jsme pro mír! Každý den na mě

čekala čerstvě vyžehlená zástěrka, vlasy jsem mívala spletené do copů, buď jen tak pohozené na zádech nebo pevně stočené. Moje matka mě milovala a náležitě rozmazlovala. Jednoho dne se u nás objevil vysoký dobrosrdečný muž. Matka mi řekla, že to odted' bude můj nevlastní otec. Jednoho večera, když zrovna nebyl doma, jsem poprvé v životě viděla matku plakat. Seděla v naší dlouhé úzké kuchyňce s oknem do dvora, na sporáku v hrnci voněla zavařovaná dýně a matka začala vyprávět.

Milá dceruško, má milá dceruško. Tvého tatínka odvezli, protože chtěl zachránit ty smrčky. Chtěl jenom zachránit ty smrčky, proč to jenom dělal, kdyby tam neběžel a neřval na ně „vy ničemové!“, byl by teď s námi. Ale on ten les miloval a miloval i ty svoje smrčky, a proto k nim vyběhl. Zbili ho, odvezli, tři dny jsem ho hledala, až jsem ho nakonec našla na nádraží ve Šķirotavě. Za mřížemi, posetého ranami a úplně vyčerpaného. Podal mi skrze mříže ruku a pevně mi tiskl moji, než přišel nějaký dozorce a pažbou pušky ho do té ruky uhodil a trochu zasáhl i mě. Pak už jsem o něm nic neslyšela. Žádná stopa. Až pak přišel někdo z daleka a řekl nám, že je mrtvý. Od té doby uplynulo už pět let. Je mrtvý, dceruško moje, tvůj tatínek je mrtvý.

Nepamatuji si, co jsem při tom cítila. Pamatuji si na mamčin uplakaný hlas a na to, že používala mnoho zdrobnělin – dceruško, tatínek, smrčky. Líbil se mi můj statný nevlastní otec, na svého pravého tatínka jsem si nepamatovala, ani jsem nemohla.

Až do jednoho odpoledne, kdy ke mně u stánku neda-leko školy, kde stál automat na sodovku, ze kterého bylo přísně zakázáno pít, i když jsem si to vždy moc přála, přistoupil vysoký zavalitý muž a představil se jako můj otec.

Vzala jsem nohy na ramena, přiběhla jsem domů s řevem a brekem a našla jsem svou matku bledou jako stěna. On nezemřel. On se vrátil.

*

Nepamatuji si, že by mě kdy matka doprovodila do školy nebo na mě čekala po vyučování. To dělal vždy její nevlastní otec, ten, který matku adoptoval. Chodívali jsme pak ulicí, která byla pojmenovaná po ruském klasikovi Gorkém, foukal jemný větřík, který k nám z ulice se jménem francouzského spisovatele Barbusse nesl směsici vůně chmelu a čokolády. To předznamenávalo domov a pohodu. Byla to krátká cesta, nepatrný okamžik v historii. Někde daleko, někde v nepřístupné zeměpisné šířce někdo dezertoval z války ve Vietnamu, a zkazil si tím život mezi příkladnými otci nebo matkami v domácnosti v Americe, která se odvracela od květinových dětí, drog a rokenrolu. Kdesi na dálné Sibiři už na někom rostla tráva, jiný si odpykával trest jako zrádce národa a další se naopak vrátil, aby po dobu, která mu byla ještě vyměřena, mlčky snášel každodenní život. Někde, ne tak daleko, žil někdo alternativním způsobem života: četl samizdat, popíjel a snil o svobodném Západu, který se jako přelud vznášel ve vzduchu za železnou oponou. Ale tady u nás žili lidé úplně všedním životem. Každé ráno vstávali, pracovali, chodili spát. Zamilovávali se, dělali děti, žili a umírali.

Já jsem z Američanů žádný strach neměla, nebála jsem se atomové války, ani strýčka Sama. Měla jsem strach ze své matky. Občas byla jako posedlá nějakou satanskou mocí, která se z ní drala ven a ničila všechno kolem sebe, hlavně ty, které měla nejvíce ráda. V tu chvíli nenáviděla svou matku, a ještě více svého otce, nenáviděla i samotnou skutečnost, že se vůbec kdy narodila. Zavřela se na záchodě a hlasitě vzlykala, její nářek se rozléhal dlouhou chodbou, na jejímž konci jsem stála já; vyděsila jsem se až do morku kostí, ten nářek byl jako nekonečné, pro mě tehdy nepochopitelné utrpení z nespravedlivého osudu, z nevysvětlitelné touhy žít, ve které se světlo existence točilo jako v temném tunelu v příšerném víru pomíjivosti.

Těmi momenty temnoty vzácně probleskly i malé skvrny světla. Seděly jsme v obýváku, otevřeným oknem se dovnitř dral křik dětí a vůně jídla. Moje matka kreslila na velký list papíru barevnými pastelkami, jak děti přicházejí na svět. Seděla jsem jí na klíně a nebála jsem se. Nejdříve nakreslila usmívající se miminko v matčině břiše, pak namalovala hlavíčku, která zrovna vykoukla mezi nohama matky. Zvláštní výraz v obličeji dítěte svědčil o utrpení a hrůze, které ho tady na světě měly čekat. Pak namalovala matku s dítětem spojené pupeční šňůrou, vypadalo to, jako kdyby se držely za ruce a vesele spolu tančily. Potom nakreslila nůžky, které tu pupeční šňůru přestřihávaly. A pak nakreslila matku, jak v náručí drží své dítě a jak se na něj láskyplně, ale zároveň vystrašeně dívá. Sledovala jsem pohyby její ruky, tahy tužky. Její ruka byla malá a bílá, nehty měla polámané, kůže na dlaních byla suchá, rozpraskaná tím, jak si věčně musela dávat na ruce mastek, když si natahovala své lékařské rukavice. Seděla

jsem na matčině klíně, ničeho jsem se nebála, sklonila jsem se a položila její ruku na svou tvář.

*

Má matka se rozhodla, že už se nebude ohlížet za minulostí. Vzala si mého nevlastního otce, který mě adoptoval a miloval mě, jako bych byla jeho vlastní. O mém biologickém otci se nikdy nemluvilo. Matka se ani nikdy nedozvěděla, že jsem vlastního otce roky navštěvovala. Když se vrátil z vyhnanství, byl na smrt nemocný, žil v nelidských podmínkách v jednom pokoji v komunálním bytě, kde bylo vždy vlhko a kde podlahu pokrývaly noviny. Pokaždé byl opilý, buď trochu, nebo úplně. Když vystřízlivěl, vzpomínal na svá studia na Lotyšské univerzitě, na svá vědecká bádání o čerstvě vysazených stromcích a na svůj odpor ke studentským odborům. Vzpomínal na to, jak ho matka v dětství oblékala jako malého pána a říkala mu Jean. „Ty máš, dceruško moje, modrou krev,“ říkával mi, protože jeho otec prý nebyl ten švec z Dobele, kterého si matka musela vzít, ale německý baron. Tak to bylo. Můj otec byl jen jedním z řady těch, kteří se nedokázali přizpůsobit sovětské realitě. Těch, kteří neprožívali smrt Brežněva, Andropova, ani Gorbačova, ani Baltský řetěz...

Kvůli utrpení svého otce jsem se rozhodla stát se lékařkou. Nejsem si jistá, že jsem ho měla ráda. Někdy mi ho bylo líto, někdy jsem ho nesnášela, protože jsem cítila, že jeho

destruktivní geny přebývají i ve mně a že budou postupně růst a budou stále silnější, a předem jsem věděla, že mě ovládnou. I když proti nim budu sebevíc bojovat, stejně mě jednou ovládnou.

Dobře si vzpomínám na den, kdy můj otec zemřel. Dveře mi otevřela jedna sousedka z komunálního bytu. Byla to srdečná Židovka, která mě často rozmazlovala laskominami židovské kuchyně se zvláštní tmavě hnědou, trochu mazlavou polevou. Vzala mě láskyplně do náručí, přitiskla si mě na svůj háčkový šátek a tiše vzlykala. Pak mě vzala za ruku a šly jsme do otcova pokoje. Ležel tam, vyzáblý, s pootevřenou pusou. Sousedé vyrazili dveře až druhý den poté, co přestal dýchat.

Na flekatém gauči a všude pod ním ležely noviny, ze kterých na nás hleděly obličejové veselých pracujících a členů politbyra. Ležel mezi texty, které slibovaly splnění pětiletky za jeden jediný rok a které velebily vysokou morálku budovatelů komunismu, slibovaly výstavbu nových měst někde daleko, tam, kde ležely tisíce nevinně zemřelých, kteří ani sami neznali podstatu svého zločinu. Ležel mezi texty, které slibovaly přesměrování toku řek, skladování hnojiv v kostelech a vymazání dědictví minulosti v knihách, obrazech a sochách.

Ležel tam, jeden z mnoha těch, kteří tiše kapitulovali, a nakonec zemřeli v koutě, protože nebyli schopní bojovat s dobou, nebyli schopní zapomenout, přizpůsobit se, spolknout psychické a fyzické ponížení, stud, ztrátu cti a zklamání. Vinný nevinný. Byl odhozen na hromadu odpadků té doby. Pravděpodobně ho pohřbili někde do masového hrobu pro bezdomovce na okraji města. Moje matka se na to nikdy neptala a nikdy se o jeho smrti nedozvěděla. Střežila si svůj nový život a snažila se tak chránit i mě.

Moji rodiče pro mě byli matka mé matky a její nevlastní otec. Moje matka byla člověkem, který stál mimo rodinnou hierarchii. Byla ale někým, kolem koho se točily naše životy, něco, čemu se naše životy podřizovaly, s čím byly neoddělitelně spjaty a na čem trvale závisely. Boje jejích vnitřních démonů a andělů vrhaly náš každodenní život někam mimo čas a prostor. Vtahovaly nás do mytického boje mezi dobrem a zlem, nechávaly nás balancovat na křehké hranici mezi životem a smrtí. S obavami jsme čekali, až přijde domů, a s úlevou si oddechli, když otevírala dveře. Nevěděli jsme, co přinese následující den nebo noc. Nikdo z nás o mém otci nic nevěděl. Babička tvrdila, že se asi potkali na nějaké vesnické zábavě, kam moji matku ona a její sestra donutily jít. V každém případě po té zábavě má matka otěhotněla. Nikdo nevěděl nic bližšího. Představovala jsem si, jak se asi potkali.

A jak tedy?

Zatímco její matka míchá instantní kávu v malé kuchyňce v domku u tety, chrčivé rádio znovu oznamuje, že je dnes tolikátého, kolikátého vlastně... ledna, roku 1969. Jednoho lednového rána na venkově se snaží co nejrychleji prokousat nesmysly vědeckého komunismu a zbylý čas věnovat medicíně a otázkám původu života. Přitom občas čte díla Borise Pasternaka a Jeana-Paula Sarrtra z xeroxových kopií. Stane se lékařkou a vědkyní, ať už proto bude muset udělat cokoli. Vše je, jak má být, věnuje se oficiálnímu studiu, a navíc paralelně získává zakázané vzdělání. Matka a teta si však dělají starosti. Přeci nemůže celý den jen tak

prosedět ve svém pokoji a číst si. Už jí je přes dvacet, a pořád se kolem ní nemihl jediný muž. Je atraktivní? Ano, zvlášť když zhubne. Jemné kosti, kulatá pevná prsa. Blond vlasy, které si sem tam odbarvuje. Pihatá kůže, malé ruce.

Vůbec nehledí na to, co si obléká. Dokonce i na univerzitu chodí v širokých, pohodlných kalhotách, i když na sobě cítí nejisté a nedůvěřivé pohledy svých profesorů a spolužáků. Kalhoty si žena může vzít jen v neděli nebo na brigádu v kolchozu. Jinak by měla nosit sukni ke kolenům nebo zdrženlivé minisukně, které zrovna móda vyžaduje.

Zatímco teta společně se svým mužem peče k snídani brambory, matka popíjí hořkou kávu, hledí z okna a myslí na to, že ta velká velryba, kterou je posedlý divoký kapitán, je ztělesněním duše, která člověka žene neustále kupředu a které se nemůže nijak ubránit, až nakonec sám skončí v moři.

Večer ji teta s matkou skoro násilím nacpaly do šatů, které jí poslal matčin bratr z Anglie. Už by konečně měla přestat s tím neustálým čtením, měla by vyrazit do vesnice za zábavou, na tancovačku. Zrovna dnes tam hrají místní muzikanti, bude tam i občerstvení, ale především se bude tančit. Ať si ta městská intelektuálka pořádně zatancuje s vesnickými kluky. A ne aby ji napadlo utéct nebo zmizet. Obě sestry ji raději dovedou až ke dveřím klubu.

Když otevře dveře, v první chvíli neví, k čemu by mohla přirovnat to, co právě vidí. Na pódiu se neobratně motá zpěvák.

Bílá karavela pluje po obloze, kdy den s nocí padá do věčné propasti.

Na parketu se pohybuje několik tanečních párů. Jedni zkouší volný tanec, jiní se pevně drží jako při valčíku. V bufetu

na druhé straně sálu v hloučcích postávají vesnické krasavice s vlasy vyčesanými do vysokých drdolů.

... kdy den s nocí padá do věčné propasti.

Co tu dělá? Co tu proboha dělá? Nechápe, co se tady děje.

Dalo se čekat, že těmi šaty od bratra z Anglie na sebe přitáhne pohledy konkurence. Stejně jako její světlá hlava s hladkým chlapeckým účesem.

Doufá, že sestry už nestojí přede dveřmi jako mytický Kerberos, aby ji vrátily zpátky do sedmi kruhů pekla. Pro každý případ se tu ještě chvíli zdrží, pak vyjde ven, vydá se na dlouhou procházku, posedí na břehu jezera a při návratu řekne, že je utancovaná k smrti a že kluk, co ji doprovodil až domů, byl příliš stydlivý na to, aby šel nahoru a pozdravil.

Postaví se do rohu ke dveřím, a když pozoruje tanečníky, je jí veselo.

... kdy den s nocí padá do věčné propasti.

Vidí, jak nevelký mladík přechází celou místnost směrem k ní. Stále doufá, že nakonec půjde jinam, ale brzy je jí jasné, že míří opravdu k ní. Zdvořile ji vyzve k tanci. Ani se nerozmýšlí. Prostě mu podá ruku a zaplují mezi ostatní páry. Tančí waltz. Je asi stejně vysoký jako ona, ale tančí dobře a jistě. Občas se jeho tvář dotkne té její a ona si uvědomuje, že to není nepříjemné. O pauze se chovají stejně jako ostatní taneční páry, stojí vedle sebe, neví, co s rukama, a čekají na další skladbu. Po desátém tanci ji zve na skleničku do baru vedle tanečního parketu. U stolů je spousta lidí, ale on chytře proklouzne ve